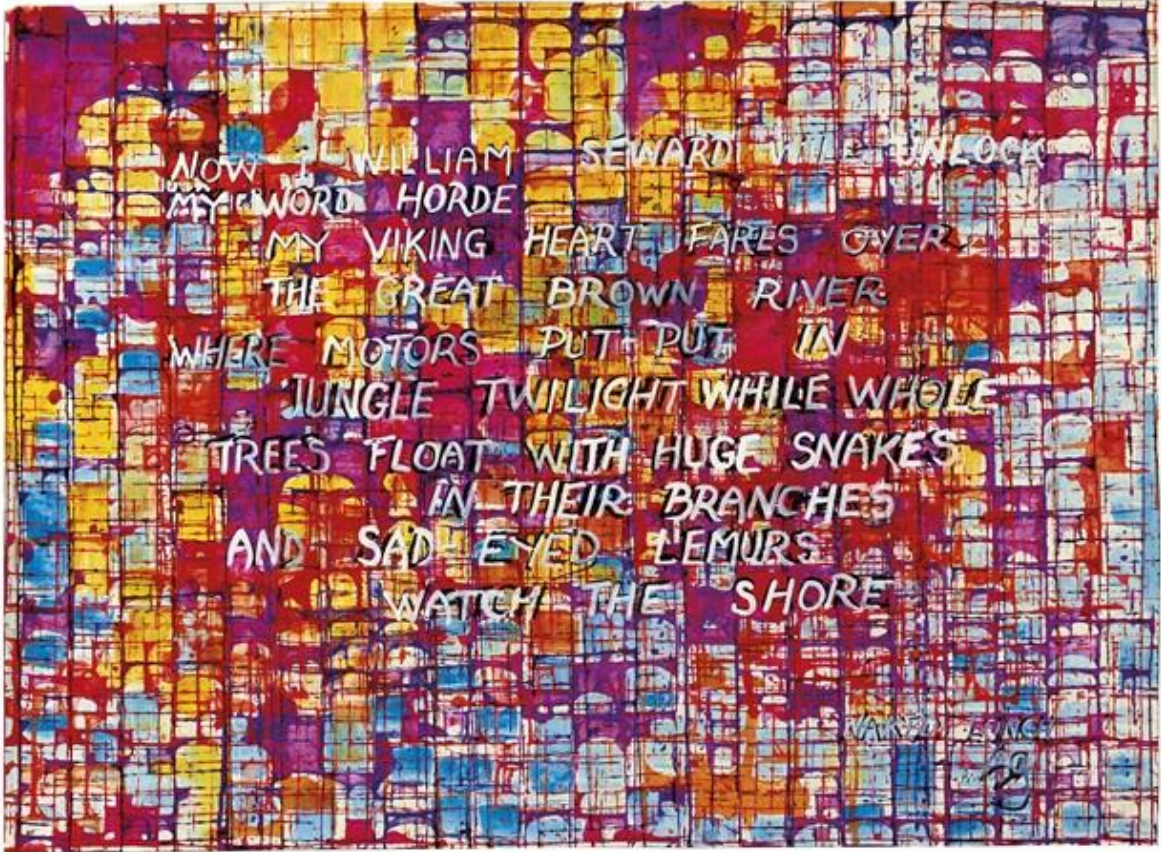

Cut-Up Tekniğinden Hareketle Bilinçdışının Başkaldırışı -I

“Usunun gerçek parçasını yukarıda ve berrak, sanal parçasını da aşağıda ve bulanık bir biçimde duyumsuyordu, yine de bu duyguyu ahlâki bir dürtünün sonucunda edinmiş değildi. Ussal deneyim bedensel deneyimden başkaydı, ölçütleri bedensel deneyimin ölçütlerinden farklıydı, içeriğinin bir parçasının bedensel gerçekliğe uygunluğu bu parçanın değerine bir şey eklemiyordu. Us çalışmıyordu, bir değer yargısına göre düzenlenmemiştir. Işık, gölge ve karanlıktan oluşuyordu, bir aşağısı bir de yukarısı vardı; yoksa iyilik ve kötülük kavramları söz konusu değildi. Us başka bir kipte koşutluk taşıyan ve taşımayan birimlerle doluydu; yoksa iyi ve kötü biçimlerle değil. Usu için aydınlık ve karanlık arasında bir çelişki yoktu, aydınlığının karanlığını yok etmesi söz konusu değildi. Gereksinmesi bazen aydınlıkta, bazen gölgede, bazen de karanlıkta olmalı. İşte böyle” (Beckett, 2020 s.80).

1

¹ Brion Gysin, “Naked Lunch”, 1959. Kaynak: <https://www.artnet.com/artists/brion-gysin/naked-lunch-KOfKvCSmkLpPromJUN8bPg2> (Erişim Tarihi:12.01.2023.)

Gysin Cut-up tekniğini kullanan ilk isimlerden biridir. Aynı zamanda Burroughs ile çok yakın bir arkadaş olan Gysin, bu eseri 20. Yüzyılın devrim metinlerinden biri olan *Naked Lunch* (Çıplak Şölen) için hazırlamıştır.

*

Gecenin boğucu gürültüsü silahın patlaması ile söndüğünde sessizliğin *şiddeti* etrafa yayıldı. Penceresinin önünde iki kişiyi öldürmüşlerdi, kan yerin dibindeki evinin küçük penceresine bulaşmıştı fakat o, gözlerini cama iliştiemedi bile! Koltuğuna uzandı ve kendisini müziğe teslim etti: *Patti Smith-Spell...*

*

Yıkımını düşünüyordu hiç durmadan, üzerinden on altı ay geçmesine rağmen her gün, her saat bu işkenceyi uyguluyordu kendine; “daha dibe ne kadar batarım?” düşüncesiyle. En derine –o yer her neresi ise- gitmekti amacı ve bu yüzden susuyor, kimseyle konuşmuyor, dışarı çıkmıyor, sadece yaşamına devam etmesini sağlayacak kadar besin alıyordu.

*

Boşuna yer kaplıyordu sanki dünyada, bir canlı değil, bir nesne bile ondan daha değerliymiş gibi görünüyordu çünkü nesnenin bir *zamanı* vardı; birisi o nesneyi satın alacak ve bir işte kullanacaktı fakat o tümüyle o “büyük” “neoliberal psikologların” dediği gibi *işlevsizdi*; işi yoktu, meşgalesi yoktu, gidecek bir yeri yoktu, kahkaha atacak arkadaşları yoktu. Sadece gün boyu o yırtık koltuğunda uzanıp müzik dinliyor ve karşı duvarda yazan o derin cümleyi okuyordu: “*Delilik benim için muazzam bir şey. Geceyi deliliğini bastırmayan ruhlara adıyorum...*”

*

Bu cümledeki her kelimeyle, her kelimedeki her harfle ve sesle o gizemli, *keşfedilmeyi bekleyen alanı* açılıyordu: Yüksek sesle okuyor, hatırlıyordu, kısık sesle okuyor, hatırlıyordu, sessiz okuyor, hatırlıyordu, okumuyor gözlerini büyütüp, bulanıklaştırıp sadece bakıyor, hatırlıyordu! Her hatırlamasında ise tarihini yeniden, sayısız kere yazıyordu.

*

Söyleyemedikleri geliyordu bu yeniden yazımlarda; *mezar taşı gibi düşen yağmurun* altında ıslanmanın verdiği hafiflikle yürürken, modernitenin yığnında bulunmayı hak etmeyecek kadar güzel olan ağacın *yere düşen yapraklarının* altındaki o bankta günbatımının kızılığını izlerken, *devirmek* için *merdiveni* çıkarken, *hızlandıkça* azaldıklarını bilerek fark etmeyen yalanların doğru olarak verildiği o toplulukta bulunmak zorunda kalırken, *akışsız* filmi izlerken, çarpıklığın içinde hapsolmuş şehrin sokaklarına nefesi güçleştiren otobüs camının penceresinden bakarken, çıkmaz yolun içinde varılacak bir *yol* olduğunda ısrar ederken ve en çok söylenmiş sözlerinin verdiği pişmanlıkla örülü zorunluluğu hissederek söylenememiş olan sözlerini dile girmesine izin vermeyip gözlerini sonsuza kapatmış olan o kişinin gözlerine bakmaya doyamazken...

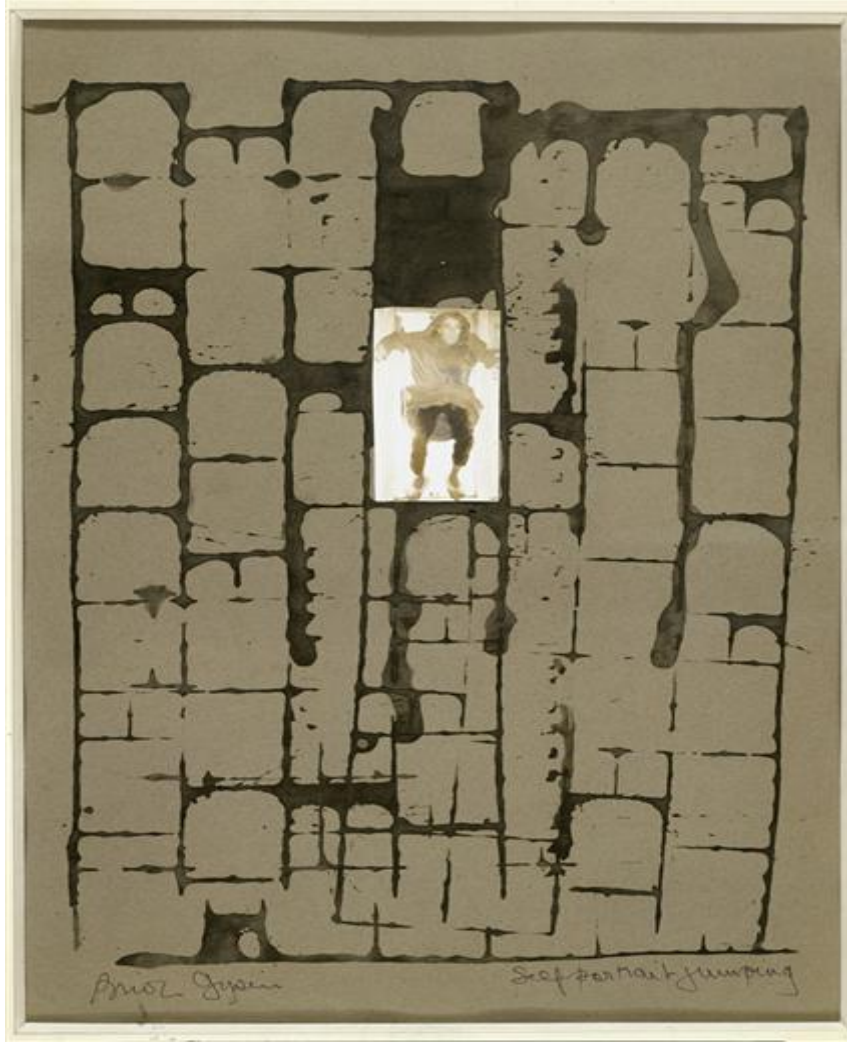
*

Derince soludu... Nefesi taşıması gereken bir yükü. Müzik hiddetlendi. *Bira köpüğünün arasında kalan yol fahişeleri ve çorbadan sonran ezanı duyan hayaller* kadar karışık olan beyinde müzikte geçen *Holy Burroughs* sesini duyunca gözleri birden açıldı ve anımsadı: Yıllar önce bir kitapçının en

tozlu
aldığı, hiç
duvardaki
yanında
kitaplığının
ona bakış
baktı:

Yumuşak
Aniden
müziği
bacak
ağrısını
ve kitabı

2

rafından
okumadığı
yazının
duran
köşesinde
atan o kitaba

Makine.
ayağa kalktı,
susturdu,
kaslarının
duyumsadı
açtı:

“Gemiciyle deliğe takılıyorduk ve fena yapmıyorduk. Ortalama bir gecede on beş sent öğleden sonraları kurtarıyor ve özgürlük diyarından yollandığımız sabaha karşıları kısaltıyor. Ama bende damar kalmamıştı. Bir fincan kahve daha almak için tezgaha gittim... Joe’nun Lokantası’nda, fincanın altında bir peçeteyle kahve içmek -ki kafeteryalarda ve lokantalarda çok oturmuş birinin göstergesi diye bilinir bu... Bir adamı bekleyerek... ‘Bekleyeceğimizi biliyorlar...’ Evet, bekleyeceğimizi biliyorlar” (Burroughs, 2011, s.7)...

“Tezgahta oturan bir oğlan var zayıf suratlı bir çocuk gözleri sırf gözbebeği. Görüyorum o bir keş ve cansız kalmış. Belki de zaman zaman ot kaptığım bilardo salonundan tanıdık bir surat. Metroların gri katmanlarında evsizleri bulunduran gece kafeteryalarından. Gözleri bir soruyla pırıplandı. Benim masaya çağırdım başımla. Kahvesini kapıp geldi ve karşıma çöktü” (Burroughs, 2011, s.7).

“Long Island’da yaşıyor o doktor... Hafiften uyku derdindedir duraklarda uyanır. Değiştir. Başla. Her şey kesin ve net. TV antenleri göğü emiyor. Saat zamanın akşamüzeri dörtten sonra koştuğu gibi koşuyor.” (Burroughs, 2011, s. 7-8).

² Brion Gysin, Self-Portrait-Jumping, 1974. Kaynak: <https://www.wikiart.org/en/brion-gysin/self-portrait-jumping-1974> (Erişim Tarihi: 12.01.2023)

*

Hiçbir akıl veremedi bu paragraflara. Kopuklukları görüyordu. Alakasız şeyler bir araya dizilmiş gibiydi fakat aylardır hiçbir şeye karşı uyanmadığı merakı uyanmıştı, devam etti:

‘Herif üç saat geç kaldı. Arpan var mı?’

‘Üç sent var bende.’

‘En az beş senttir. Herifin istediği şu kağıtlar.’ Yüzüne baktım. Yakışıklı. ‘Çocuğa de ki tam sana göre bir moruk teyze doktor buldum uzman gibi... Telefon et. Benim sesimi çakozlasın istemiyorum”’ (Burroughs, 2011, s.8).

“Bu zaman zarfında Lexington’dan tanıdığım bir İtalyan torbacı terziyle karşılaşıyorum ve bana süper bir fiyat çekiyor eroinde... Hiç olmazsa ilk baştan iyiydi ama gittikçe katılaştı da katışaltı... ‘Kıt Kont Tony’ diyoruz ona.” (Burroughs, 2011, s.8)...

“Canksız kalıp Doğu St. Louis’nin bulantılı şafağında kendini banyo küvetinin üzerine attı karnını soğuk porselene bastırarak. Ben gülererek vücudumu onun üstüne serdim. Şortu rektum sümüğü ve fenollü sabun içinde eridi. Yaz şafağı boş bir arsanın kokusunu getiriyor” (Burroughs, 2011, s.8).

“Burada bekleyeceğim herifin çakozlamasını istemiyorum, sismik titremeler” (Burroughs, 2011, s.8)...

“Sokağa çıktım, her şey kesin ve net yağmur sonrası gibi. Bir kabinde Sid’i görüyorum gazete okuyor yüzü sarı bir fildişi gibi gün ışığında. Masanın altından iki tane elli sent verdim ona. Alışkanlığı sürdürmek için ufak yollu satış: SALDIR. ZARAR VER. İŞGAL ET. Mavi alkol alevinde genç yüzler” (Burroughs, 2011, s.8).

““Ve şu alkolü kulan. Bütün gün bekleyemezsin ulan bu aç keşler benim kaşıklarımı karartsın diye. Müebbet kodese tıklmam için lazım olan tek şey aynasızların benim ağzımda kara bir kaşık bulması.’ Hep bilinen keş kafakolu. Cank fahişeleri düşüyor” (Burroughs, 2011, s.8).

“Şıngıranı yap özgürlüğünü bul oğlum” (Burroughs, 2011, s.8).

*

Zaten allak bullak olan kafası daha da karışıyordu, sanki beyninin içinde böcekler vardı; her yere bütün hücrelere, bir virüsün yayıldığı gibi yayılarak onun düşüncelerinde geziyorlardı. İşte bu kelimeler ona o *ışkenceci yüzbaşının sıçan* düşüncesi kadar acı veriyordu; *sıçan ve anüs* yer değiştirip *böcek ve beyne dönüşmüştü*. O kapkara, pis böcekler beyninin sulu, yapışkan, vıcık kıvrımlarında dolaşıyorlardı. İşte bu okuduğu lanet cümleler! Bunlar! Evet!

*

Birden irkildi. Ayağa kalktı. Bacaklarındaki ağrının karıncalanmasıyla böcekleri yeniden hissetti. İki elini kafasına götürdü. Yavaşça ellerini kafasında gezdirdi böcekleri hissetmek için, oradaydılar! Kafasına vurmaya başladı. Şiddetle, durmadan... Bir zaman sonra avucundaki acıyı hissetti, böcekleri öldürmüştü ama başı *ebedi çemberin* devamlı döndüğü gibi dönüyordu. Zor da olsa kafasını sola çevirdi; duvardaki kelimeler bir çember hâlinde dönüyordu. “Anlam” dedi fısıldayarak... On altı ay

sonra kullandığı ilk ses buydu. Gözlerini kapattı, bir süre saniyeleri saydı, hafif toparladı kendisini. Sol arka bacağı oynayan sandalyesine oturdu, okumaya devam etti:

“Zayıf genç kolunda ürperen tüylerden oluşan çizgiyi takip et. İğneyi daldır ve pistonu ittirirken cankın herifi tepeden tırnağa çarpışını seyret. Dal içeri bu cankla ve bütün aç hücrelerle em cankı” (Burroughs, 2011, s.8).

“Oturuşu seninkine benzeyen bir çocuk var. Görüyorum o bir fahişe. Bilardo salonundan onun üzerinde serildim ve şortu eridi metro katmanlarında... Ve hep ev eti... Masaya doğru... Dosdoğru benim karşıma... Adam Ben İtalyan terzi... Arpayı biliyorum. ‘Eroinde süper fiyat bana’” (Burroughs, 2011, s.9).

“‘Vaz mı geçiyorsun? Evet dilerim yaparsın oğlum bunu. Düşüp de kötürüm olayım istediğim bu değilse... Beni dost olarak kazandın. Gerçek bir dost ve yoksa’” (Burroughs, 2011, s.9).

“Evet trafik artıyor ve çığırtkanlar ceket gömlekleri ve kravatlarıyla düşüyor, son model bir arabadan sökülmüş bir radyoyla çocuklar sarkan borular ve teller, ayyaş işçiler parlak yüzükler ve kol saatleri düşer her saat bulantılı bir halde. Kapıcıyı kafaya almıştım, ayyaş moruk, ama bu kalabalıkta sürmez” (Burroughs, 2011, s.9).

“‘Diyorum ki sen harika bir çocuğa benziyorsun. Şimdi kendine bir kıyak yap ve biraz uzak dur. Daha sonra harbiden harika bir cank alacağım. Unutma kahverengi cank bir nevi sarıdır uyanıklar kahverengi ve temiz kalırlar’” (Burroughs, 2011, s.9).

“Doğuda bir keş banyosu... Görünmez ve direngen düş beden... Tanıdık bir yüz belki... Bir zamanda ya da bedende kalmış... Rektal sümüğün o gri tadıyla... Gece kafeteryaları ve keş odalarının sabah kokusu. Üç saat Lexington’dan sonra beş kez yaptık... Sabunlu yumurta beden” (Burroughs, 2011, s.9).

“‘Şu kağıtları istiyor çekilmek için.’

‘Evet sanırım gidiyorsun.’

‘Yapamam.’

‘İmpossible quitar eso.’

‘Kalk ve bulantılı şafakta Ramazan kavallarıyla şıngıla kendini.’

‘William tu tomas mas medicina? ... No me hagas casa, William’”(Burroughs, 2011, s.9).

“Toz kokulu Fas evi ve yaptık... Duvarın kenarına bir buçuk metre yığılı boş eukodal kutuları... Üretim artığı battaniyelerin üzerinde bir ölü... Kız çığılık atıyor... Vecinos içeriye dalıyor...”

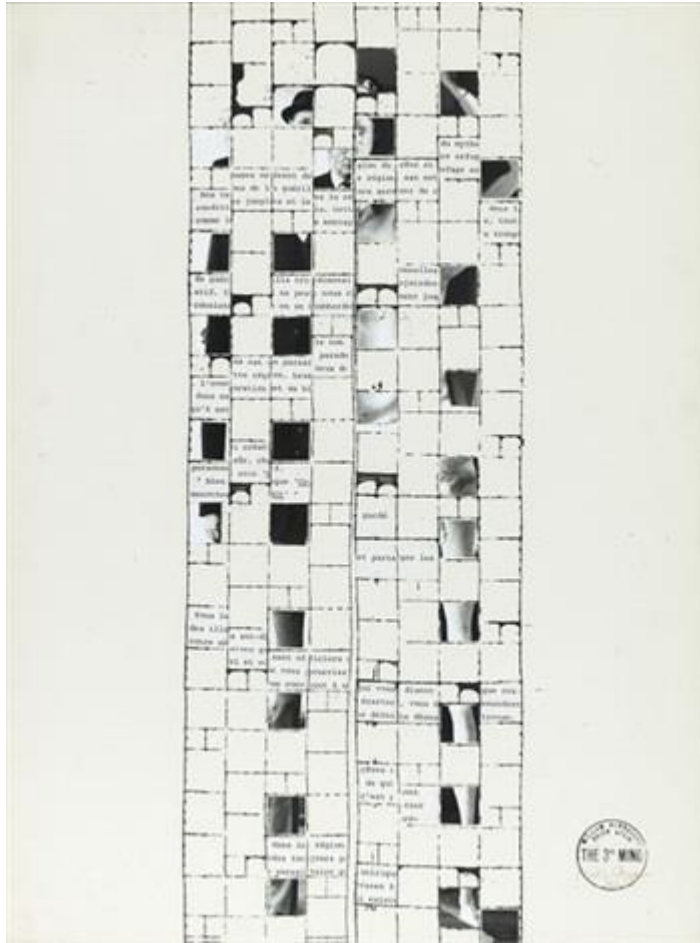
“‘Neden Öldü o kız?’

“‘Bilmiyorum öldü işte’” (Burroughs, 2011, s.9-10).

*

Böcekler o pis ayaklarıyla yeniden dolaşmaya başladı beyninin okkalı kıvrımlarında... Hissediyordu onları; ensesinde, alnında, kulaklarının ince derisi kadar her yerde o rahatsız edici yürüyüşlerini hissediyordu! İrkildi. Ayağa kalktı. Kafasına vurmaya yineledi. Sanki bir Punk bateristinin davullarına vurduğu gibi vuruyordu kafasının her köşesine. Baş dönmeye yeniden başladı, çember genişleyerek bütün dünyayı içine alırcasına büyüyordu. Fakat bir sorun vardı: Önceki gibi o yaratıklar ölmemişti, hâlâ o kıvrımlarda dolaşıyorlardı, hatta bir tanesi kulağının içine girmişti, kulağına bir yumruk geçirdi. Artık baş dönmesinin yanına bir de kulak ağrısı eklenmişti. Cümleye güç bela baktı; kelimelerin üzerinde o pislikler dolaşıyorlardı. Hışımla, hissettiği dayanılması güç acılara aldırış etmeden duvara gitti, elleriyle, yazın üzerindeki böcekleri kovmaya başladı. Fakat bu pis yaratıklar bir türlü gitmiyorlardı. Ne yapacağını şaşırdı, bir süre hareketsiz kaldı. Çemberin dur durak bilmeden yineleyici bir ölümden daha acı verici dönüşünün etkisine bıraktı bedenini. Durdu...

Saçlarının arasında gezinen o yaratığın kirpiklerine düşmesiyle irkildi. O pisliği bütün sıvısı çıkana kadar ezdi, sıvısıyla karışık kanına baktı... Her yerdeydiler, durmadan çoğalıyorlardı. Fakat sadece kitabın üstünde yoktular. Kitabı eline aldı. "Saçma! Anlamsız lanet! Hepsi senin yüzünden" deyip, bütün sayfaları yırtmaya başladı. Bütün sayfalar yere yığılınca ve oda tamamen o lanet uyuşturucu kelimelerin dolu olduğu sayfalarla kaplı olunca daha fazla dayamadı ve kendisi zemine bıraktı.

³ Brion Gysin. The Third Mind (Cut Up I), 1976. Kaynak: <https://www.artnet.com/artists/brion-gysin/the-third-mind-cut-up-i-bWtdGglsrydorMsA-AHrA2> (Erişim Tarihi: 12.01.2023).

⁴ William S. Burroughs's'un *Yumuşak Makine* adlı eserine 2011 yılında dava açıldı. Tırnak işareti ile belirttiğim cümleler davayı açan dönemin muzır kurulunun ifade ettiği cümlelerdir.

yinelediğimiz bu dönüşsel yolculukta dolanır dururuz. Her şey aynıdır; yüzler, nesneler, aynanın karşısında duran kişi, yaprağın dalından ayrılışı ve o iğrenç monotonluğun verdiği bitkin kayıtsızlıkla gelen *absürd*... Fakat bu, verilmiş olan bir şey değil aksine çıkarılmış bir şeydir. O “neden” sorusundan, bütün bu çember akışın nedenini çıkarsamak :

“Tek başına ele alınınca, bıkkınlıkta tiksindirici bir şey vardır. Burada, iyi bir şey olduğu sonucunu çıkarmam gerekiyor. Çünkü her şey bilinçle başlar, her şey onunla bir değer taşıyabilir. Bu saptamaların hiç de yeni bir yanı yok. Ama açık olmaları önemli; bir zaman içinde uyumsuzun kaynaklarında ufak bir inceleme için yeterlidir bu kadar. Basit ‘kayı’ her şeyin başlangıcındadır” (Camus, 2017, s. 31).

Her ne kadar uyumsuz sanatçı-filozofun deyişiyle bilince götürse de, çıkarımın arkasındaki etki bizi o keşfedilmemiş alana doğru sürükler.

“İlk olarak ‘Bilinçli Olmak’ en öncelikli ve kesin özellikte algıya dayalı, tümüyle betimsel bir terimdir. Deneyim bir ruhsal ögenin (örneğin bir düşünce) genelde uzatılmış bir zaman dilimi boyunca bilinçli olmadığını göstermeye devam eder. Tam tersine bir bilinç durumu tipik olarak son derece geçicidir; şimdi bilinçli olan bir düşünce, kolaylıkla gerçekleşen belli koşullar altında tekrar bilinçli hale gelebilecek olmasına karşın, bir an sonra artık bilinçli değildir. Aradaki zamanda düşünce –ne olmuştur bilmiyoruz. *Gizli* olduğunu söyleyebiliriz ve bununla herhangi bir zamanda *bilinçli hale gelmeye uygun* olduğunu kast ediyoruz. Ya da *bilinçdışı* olduğunu söylersek de onun doğru tanımını vermiş oluruz” (Freud, 2016, s.339-340).

Camus’nun yukarıdaki cümlede betimlediği “monotonluk” durumunu Camus ile biraz daha detaylandırmak istiyorum:

“Bir basamak daha aşağı inildi mi, yabancılık başlayıverir: Dünyanın “yoğun” olduğunu ayırımsamak, bir taşın ne denli yabancı, bizce kavranılmaz olduğunu, doğanın, bir görünümün, bizi ne büyük güçle yok sayabileceğini sezinlemek. Her güzelliğin dibinde insan dışı bir şey yatar ve bu tepeler, gökyüzünün bu tatlılığı, bu ağaç dizileri kendilerine yüklediğimiz düşsel anlamı hemen o dakika yitiriverir, yitirilmiş bir cennet kadar uzaktırlar bundan böyle. Binyıllar ötesinden dünyanın ilkel düşmanlığı yükselir bize doğru. Yüzyıllar boyunca onda yalnızca kendisine önceden verdiğimiz biçimleri ve çizgileri anlamış olduğumuza göre, bundan böyle bu yapmacıklığı sürdürmeye gücümüz yetmediğine göre, bir saniye için onu anlamaz oluruz. Alışkanlıkla maskelenmiş bu dekorlar ne iseler gene o olurlar. Uzaklaşırlar bizden. Bir kadının bildik yüzü altında, aylarca ya da yıllarca önce sevilmiş bir kadını bir yabancı gibi bulduğumuz gibi, bizi birdenbire böylesine yalnız kalıvereni bile arzulayabiliriz belki. Ama zamanı gelmemiştir daha. Bir tek şey: Dünyanın bu yoğunluğu ve yabancılığı, uyumsuz budur işte” (Camus, 2017, s.32-33).

*Absürd*ün bu yoğunluğu kısa bir sürenin veya anlık bir hâlin değil, bir *deneyimin* yansımasıdır. Dolayısıyla bu sürecin *bilinçsiz* (bilinçdışı) bir sürecinin ürünü olduğunu düşünüyorum. Camus’nun “uyanış” diye tanımladığı “neden” sorusu ona göre bilincin devinimini başlatsa da bu süreç monotonluğun içerdiği bıkkınlıkla beraber fikrimce bilinçdışı bir süreçtir –ve aslında bu süreç çoktan başlamıştır sadece “neden” sorusuyla yüzeye çıkmıştır- çünkü deneyim –daha kabaca yaşamın saçmalığının verdiği *absürd* düşüncesi- “bilinçle” yeterince açıklanamamıştır, yaşam *absürde* indirgenmiş ve dolayısıyla yaşama yapılan vurgular anlam-sızlığa doğru yol almıştır, yaşamın tutarsızlıkları –örneğin benim de yukarıdaki paragrafta değindiğim sürekli yinelemeler, her şeyin aynışması- ve bu tutarsızlığa yapılan sorularda bir *boşluk* bırakır ve: “Bilinç verilerinin içinde çok

sayıda boşluk bulunur” (Freud, 2016, s.163). Diğer bir yandan Camus’nun *her şey bilinçle başlar ve her şey onunla bir değer taşır* cümlesine kuşkuyla yaklaşıyorum. Freud’a dönelim:

“Eğer bizde gerçekleşen her zihinsel eylemin mutlaka bilinç aracılığıyla yaşanması gerektiğinde ısrar edersek tüm bu bilinçli eylemler ilişkisiz ve anlaşılmaz olarak kalır; öte yandan aralarına çıkarsadığımız bilinçdışı eylemleri sokarsak belirgin bir bağlantı kazanırlar” (Freud, 2016, s. 164).

Evet, “her şey” ve “mutlaka” ayrı anlamları taşıyan kelimelerdir fakat; Camus *değer taşır* gibi keskin bir ifade kullanarak bilinci öne çıkarmıştır. Ama maalesef bu öne çıkan şey *absürdün*; işleyişini, özne ve öznelerasılıktaki yerini⁵, gidişatını, geçmişini açıklayamamıştır. Dolayısıyla *absürd* bir noktadan sonra açıklanamaz olarak kalır çünkü; *absürdün* -“Camus’e göre” dayanak noktası olan o yerde- anlaşılmaz olmasını sağlayan *boşluklar* çok daha *absürd* olan bir yere gönderme yapar: Bilinçdışı.

Keşfedilmemiş Alan

Burroughs’a geri dönüyorum, yazısını *absürd* ile ilişkilendirmiştim. Fakat gerçekten *absürd* mü? Buna bakmakta fayda var: Alakasız sözcükler, birlikteliği-uyumu olmayan cümleler ve birbirinin içine geçmiş zamanlar... Gerçek dışı gözüktse de oldukça gerçektir vardır çünkü yaşam da böyledir: Yolda yürürken çevremizdeki alakasız nesneler ile karşılaşırız; bir cadde üzerinde yürürken gördüğümüz tabelalar, dükkân isimleri, işaretler vs. Bu karşılaşmalarda da “içsel bir konuşma” içine gireriz (Land, 2005). Böylece “görünüşte veya görünende” *absürd* olarak nitelenen (çoğunlukla nitelendirilen) bu yazı aslında hiç de *absürd* değildir. Tıpkı bilinçdışı gibi...

Bu “spagetti⁶” alan kuşkusuz karmakarışıktır, fikrimce bunun en büyük sebeplerinden biri de “zamansız” olmasıdır: “Bilinçdışı sisteminin süreçleri *zamandan bağımsızdır*; yani zamansal olarak düzenlenmezler, zamanla değişmezler zamanla hiçbir ilişkileri yoktur. Zamanla ilgili oluş bir kez daha bilinç sisteminin çalışması ile ilgilidir (Freud, 2016, s.186).”

“Bilinçdışının zamansız olduğunu söylemek, bilinçdışının zamanı algılamakta başarısız olduğunu söylemek, yani, zamana dair hiçbir izlenim edinmediği söylemek manasına gelebilir. Bu, hakkında doğrudan edinilmiş bilginin tamamen erişilmez kaldığı ve yalnızca çıkarımlarda bulunabildiğimiz bir alan mevzubahis olduğunda bu kabul ziyadesiyle makul gözüktür. Bilinçdışında geçmiş şimdiyle, eski tecrübeler yeni olanlarla ve önceki olayların izleri bugünkü izlenimlerle karışmış gibidir. Düşlerimiz, sanrılı beklentilerimiz ve sarhoşluk beraberce bunu kanıtlar. Bu olağandışı hâllerde düş gören sanrının yahut sarhoşluğun kurbanı artık uzay ve zamanın, bilhassa ikincisinin, her birimizi tutsak eden sınırlarımızın bilincinde değildir, sanki tüm zaman hissi ufanıp yok olmuştur” (Bonaparte, 2022, s.11).

İç içe geçmiş, birbirleriyle karışmış zamanlarla dolu olan bu yerin karmaşık olmamasını bekleyemeyiz çünkü “deneyimimizi” düşündüğümüzde neden bu beklentinin gerçekleştirmemesini anlayabilmeye bir nebze olsa da yaklaşıyoruz: “Hayatın monotonluğu” içerisinde geçen senelerimizde, her geçen gün yaş aldığımızda, bedensel olarak bunu hissetmemize rağmen; içsel mânâda algısal zamansallık içinde ve bilinçdışı düzleminde yaşlandığımızı duyumsamayız (Bonaparte, 2022, s.11).

⁵ Bu meseleler *Sisifos Söyleni*’nin “Felsefesal İntihar” bölümünde ele alınsa da ben “kendi açımdan” bu değişimleri tatmin edici görmüyorum.

⁶ Değerli dostum Umut Özen’in tabiridir. Şöyle tarifler: “Uçları birbirine bağlı değildir ama bazılarının bir halat kadar sağlam düğümleri vardır.”

Diğer bir yandan “Bilinçdışı dil gibi yapılanmıştır” (Lacan, 2013, s.26) önermesini de ⁷“bir yanıyla” zamansızlık bağlamında okumak mümkün: Dilin temeli; barındırdığı sesler (harfler) ve kendine özgü kurallarıdır. İkisi arasındaki uyum gerçekleştiğinde ise anlaşmanın (anlaşamamanın) gerçekleşmesi büyük ölçüde olanaklıdır. Dolayısıyla dil, kural ve ses yapısına sahipken, bilinçdışı ise “kuralsız”dır. Fakat ses-siz değildir...

“Neden bir zincirdeki belirleyici unsurdan başka bir deyişle *yasadan* farklıdır. Örnek olarak etki ve tepki yasasında görselleşen tasviri düşünün. Burada tek bir ilke geçerlidir denilebilir. Biri olmadan öteki olmaz. Yere düşen cismin kütlesi, kendi canlı kuvvetine karşılık düşen tepkinin nedeni değildir; kütlesi, geri tepme etkisiyle ona dönüp, tutarlılığını bozan kuvvete dahil değildir. Belki de en sonu hariç, orada boşluk yoktur.

Buna karşılık nedenden her bahsettiğimizde ortada muhakkak-kavramsallık karşıtı, tanımsız bir şey vardır. Ayın evreleri gelgit hareketlerinin nedenidir –bu, canlı somut bir şeydir, o sırada neden kelimesinin yerli yerince kullanıldığını biliriz. Veya miyasmalar ateşlenmeye neden olur –bunansa bir anlamı yoktur, bir boşluk vardır ve bir şey bu aralıkta salınır durur. Uzun sözün kısası, bir şey aksıyorsa vardır nedeni” (Lacan, 2013, s.28).

Bir kürsüde ders dinleyen dikkatli gözlere bakan “psikoloji hocası”nın konuşması olabildiğince takır takır gider. Hatta dersi dinleyen o gözler sorar kendilerine; “nasıl bu kadar etkileyici konuşabiliyor?” diye. Bir müddet sonra bir an gelir, o derli-toplu, takır takır giden konuşmada bir *araz* kendisini duyurur. Gözler şaşırır, konuşmayı hiç umursamadan dinleyenler bile duyar. İşte orada bilinçdışı kendisini gösterir: “...Bilinçdışı daima öznedeki bir kesintide bir bocalama gibi kendisini gösterir” (Lacan, 2013, s.34). Fakat, bu olay sonrasında herkesin susmasına, etrafın bir an için sessizliğe girmesine rağmen “hoca” şunu söyler: “Olur öyle...”

O düzgün konuşmada *arazdan* önce belki bir harf, belki kürsüden öğrencilere baktığında gördüğü duyduğu başka bir şey, yani bir *gösteren* özneye vurmuştur: “Bilinçdışı, bastırılan ve bilinçdışının oluşumları biçiminde geri dönen şeyler (semptomlar, fıkralar/şakalar, parapraksi, rüyalar vb.) olması bakımından Gösteren’in özne üzerindeki etkileridir” (Evans, 2019, s.63). Ardından o *araz* meydana gelir yani; “başka bir gösteren için bir özneyi temsil eden” (Lacan’dan akt. Evans, 2019, s.131) o şeyin ortaya çıkması öznenin nedenselliğini başlatır:

“Özel vurgusuyla bize dokunan her-ne-ise, yani sürpriz vardır: Öznenin kendisini aştığını hissettiği, ona umduğundan hem azını, hem fazlasını veren sürpriz; fakat her ne olursa olsun kişinin beklediğine kıyasla eşsiz bir değerdir. Ancak bu buluş daha ortaya çıktığı anda bir yeniden buluş olur ve üstelik hep kaçtı kaçacak bir hali olduğundan kayıp boyutunu tesis eder” (Lacan, 2013, s.13).

Bu olayın (fact) ortaya çıkardığı *kalp atışı* bir *boşluk* bırakır ve o *boşluk* başka bir şeyi tetikler, böylece zincir başlar: “Sözün gösteren zinciri bir kolyenin halkalarını oluşturur; bu kolye de halkalardan oluşan başka bir kolyenin halkasıdır” (Bowie, 2020, s.78).

Anlam (öznenin o konuşmada gösterdiği kazılı anlam) oradır, o zincirdedir. Asla es geçilemeyecek kadar değerlidir çünkü: “Onlar rastlantısal olaylar değildir, ciddi zihinsel eylemlerdir; bir anlamları vardır; iki farklı niyetin eş zamanlı eyleminden –ya da daha doğrusu karşılıklı olarak birbirine zıt

⁷ Bu önemli ve bir o kadar da karışık önermeyi açıkladığımı sanılmasın. Sadece önermeye zamansızlık boyutundan bakmaya çalıştım.

eyleminden doğarlar” (Freud, 2016, s.64). Dolayısıyla o kendisini duyuran şey, duyulmaya çalışılır. Yani, *temsilin temsilleri* ile; öznenin tarihine, onun öznelliğine hatta “özgürlüğüne” doğru yolculuk başlar.

Fakat o “psikoloji hocası” “olur öyle,” dedikten sonra şunları söyler: “Ee o kadar güzel konuşuyorum arkadaşlar arada tekleyelim ne olacak? Bir de bu sürçmenin anlamının olduğunu falan söylüyorlar. Yok neymiş bu bilinçdışının bir eylemiymiş de, bilinçdışı konuşuyormuş da, bu başka şeyleri çağrıştırıyormuş da, bir hakikati barındırıyormuş da... Hepsi palavra! Bir de bu yüzyılda bilim bu kadar gelişmişken hâlâ bunlara inananlar var. İnanmayın arkadaşlar bunlara, boş boş şeyler. Bilime önem verin arkadaşlar, böyle hurafelere değil! Neyse biz konumuzdan devam edelim. Konumuz: Maruz bırakma tedavisi...”

Peki “psikoloji hocasının” bu sözlerini söylemeye iten bilinçdışı “özgür” müdür?

*

Gözlerini yavaşça hareket ettirdi. Umutsuz boş nefesini yorgun bir şekilde üfledi. Bütün böcekler gitmiş, tekrara aldığı müzik susmuş, ağırları dinmişti. Tam kalkmaya hazır olduğu anda gözlerini duvardaki yazıya verdi. Her bir harfin üzerinde sinekler geziyordu...

Devam edeceğim...

Kaynakça:

Camus, A. (2017). *Sisifos Söyleni*. (Tahsin Yücel, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.

Carmody, A. (2018). William Burroughs's The Electronic Revolution: The Evolution of the Cut-Up Technique as a Political Weapon. *NPPSH Reflections*, 2, 65-79.

Beckett, S. (2020). *Murphy* (Uğur Ün, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bowie, M. (2020) *Lacan* (Vahide Şener, Çev.) İstanbul: Alfa Kitap.

Bonaparte, M. (2022). *Bilinçdışı ve Zaman* (1930). (İ. Ş. Ateş, Çev.)
<https://www.felsefesanatpsikanaliz.com/bilincdisi-ve-zaman-1939-marie-bonaparte/>

Burroughs, W.S. (2011). *Yumuşak Makine* (Süha Sertabiboğlu, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.

Evans, D. (2019). *Lacancı Psikanalize Giriş Sözlüğü*. (T. Sivrikaya, & U. Yener Kara, Çev.) İstanbul: Isık Yayınları.

Freud, S. (2016). "Sürçmeler(2)" S. Freud. İçinde, *Ruhçözümlemesine Giriş Konferansları* (E. Kapkın, & A. Tekşen, Çev., s.60-77) İstanbul: Payel Yayınları.

Freud, S. (2013). "Bilinçdışı." S. Freud içinde *Metapsikoloji* (E. Kapkın, & A. Tekşen, Çev., s.155-203). İstanbul: Payel

Lacan, J. (2013). *Psikanalizin Dört Temel Kavramı*. (Nilüfer Erdem, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Land, C. (2005). Apomorphic silence: Cutting-up Burroughs' theory of language and control. *Ephemera: Theory and Politics in Organisation*, 5(3), 450-471.